

УДК 338. 48-6: 502(477.8)

Міщенко О. В., асистент кафедри фізичної географії Волинського державного університету імені Лесі Українки

Екологічні стежки, як форма здійснення екологічного туризму на природно-заповідних територіях Волинської області

Роботу виконано на кафедрі фізичної географії Волинського державного університету імені Лесі Українки

Проаналізовано перспективи здійснення екологічного туризму на природно-заповідних територіях. Розглянуто мережу екологічних стежок у Волинській області. Запропоновано алгоритм організації екологічної стежки на природоохоронних територіях.

Ключові слова: екологічний туризм, екологічна стежка.

O. Mishchenko. Ecological paths as a form of the ecological tourism realization on the naturally-protected territories. The perspectives of the ecological tourism realization on the naturally-protected territories has been analysed. The network of the ecological paths in Volyn region has been examined. The algorithm of the organization of the ecological path has been offered.

Key words: ecological tourism, ecological path.

Основними об'єктами екологічного туризму є унікальні природні комплекси, в тому числі природно – заповідні території.

У державній політиці України щодо організації природно-заповідних фондів (ПЗФ) переважає парадигма монофункціональності, а саме – збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. Проте, як свідчить міжнародний досвід, вона повинна бути замінена пріоритетом поліфункціональної парадигми,

яка враховує крім традиційної природоохоронної, й інші, не менш важливі функції – соціальну та економічну.

У світовій практиці збереження природних територій усе більшого визнання набуває підхід до багатоцільового використання природно – заповідних територій (ПЗТ), включаючи туризм. Екологічний туризм поєднує важливі складові, що виражають його сутність: пізнавальна, пов'язана з вивченням природи; екологічна направлена на збереження природних комплексів; лікувально-профілактична, яка спрямована на відновлення фізичних та духовних сил туриста, фінансово-економічна – підвищення рівня економічної стійкості області (регіону), створення додаткових джерел доходів для місцевих жителів. Як свідчить зарубіжний досвід, розвиток екологічного туризму на природоохоронних територіях може бути важливим джерелом поповнення бюджету і тим самим вносити суттєвий вклад у розвиток місцевої економіки. Наприклад, прибутки від восьми національних парків Австралії у 33,3 рази перевищують затрати держави на їх утримання (2,5 млрд. та 60 млн. австралійських доларів відповідно). Коста-Ріка щорічно витрачає майже 12 млн. доларів США на утримання національних парків, а прибутки від туризму покривають ці витрати у 27,5 разів і становлять понад 330 млн. дол. США. Туризм у національних парках – друга за величиною галузь економіки цієї країни [5, 10]. За підрахунками відомого американського економіста Свансона Е. (університет Північної Кароліни), доходи від туризму у національних парках США у 5 разів перевищують видатки на їх утримання.

Багато вітчизняних учених вважають, що туристичні послуги об'єктів ПЗФ є особливим видом товару, реалізація якого може зайняти пріоритетне місце у формуванні не тільки їх власних фінансових ресурсів, але й бути суттєвим джерелом надходжень до бюджетів країни. У працях Данилишина Б.М., Дорогунцова С. І., Міщенко В. С., Ковалю Я. В., Новоторова О. С., Паламарчука М. М. [4, 359-360], Ткаченко Т. І. [6, 591-592], Гетьмана В. І. [1,10-14] зроблено наголос на необхідності підвищення ефективності використання “продукції ПЗФ”, якій властива певна споживча вартість. Крім того, важливим

товаром ПЗФ може виступати і цінна наукова інформація.

Один із способів залучення туристів до самостійного пізнання природи є створення цікавих маршрутів. Вони забезпечать контрольоване, планове спілкування туристів з цікавими природними, історико-архітектурними об'єктами. Основною формою реалізації екологічного туризму, а також базовою основою комплексного екотуристичного продукту є екологічна стежка. Це завчасно визначений туристичний маршрут, прив'язаний до певної місцевості на якому розташовані унікальні та типові об'єкти. Географічна визначеність екологічної стежки полягає у картографічному моделюванні – створенні абрису, кроків, картосхеми, ілюстрацій (графічних та фотографічних), а також текстовому описі об'єктів.

Однією з найперших на території України природознавчих стежок, яку за всіма ознаками можна віднести до екологічних, була «Штангіївська стежка», прокладена Кримським гірським клубом у 1899 році (її довжина становила 8,5 км і проходила вона через східний схил Ялтинської яйли) [7, 43.]. Ця стежка була створена з метою вивчення природи та історії Криму, а також охорони рідкісних видів рослин і тварин. У 1916 році біля Судака було прокладено історико-археологічну стежку [3].

Екологічні стежки можуть бути різними в залежності від мети екотуру, сукупності об'єктів живої і неживої природи, які зосереджені на стежці, вартості і рівня сервісу, тощо (рис. 1).

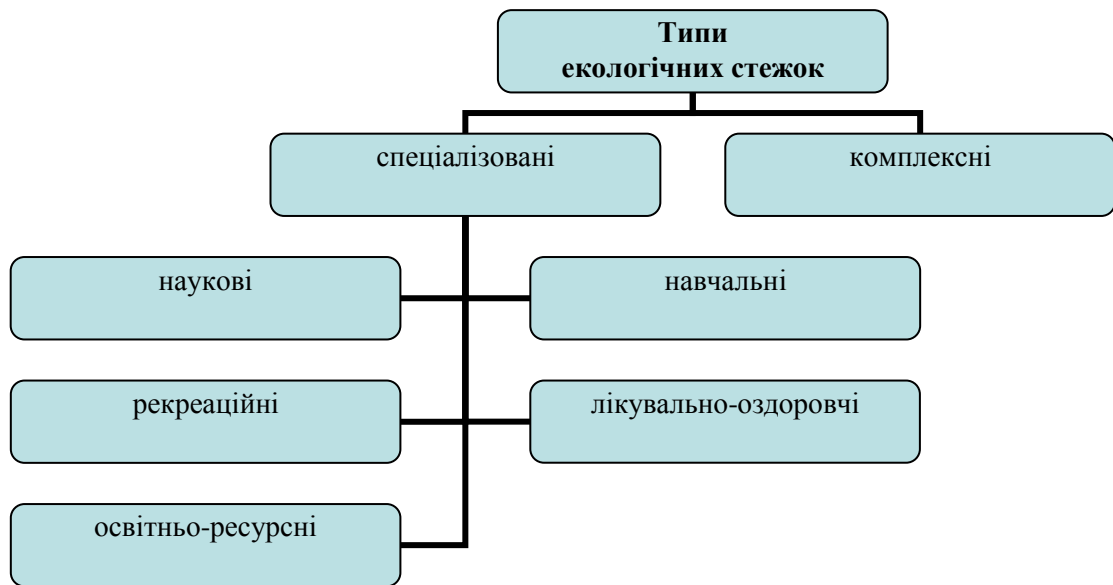

Рис.1 Типи екологічних стежок

Складено за [2].

Комплексні екологічні стежки поєднують функції спеціалізованих.

З метою популяризації унікального куточка дикої природи Західно-Поліського краю у Черемському природному заповіднику розроблено екологічну стежку. За типом ця стежка комплексна (навчальна з елементами наукової), яка розширює світогляд відвідувачів із природничих дисциплін: екології, біології, географії, історії та краєзнавства. Меншою мірою маршрут має рекреаційну функцію у зв'язку з абсолютним заповідним режимом території. Загальна протяжність маршруту 3450 м, виділенням семи ключових точок (рис. 2). На початку стежки можна ознайомитись із лісотаксаційною кварталною мережею заповідника, оглянути інформаційні стенди й аншлаги. По маршруту стежки знаходяться різнопланові об'єкти, які можуть зацікавити туристів: рідкісні види флори та фауни, гідрологічні об'єкти, льодовикові, карстові, еолові форми рельєфу, історичне значення має меморіальний комплекс та землянки. Про Черемський природний заповідник видано буклети: «Перлина Поліського краю» із фотонарисом про різноманіття флори та фауни та «Екологічна стежка» з

корисною інформацією для туристів, які займаються науковою і краєзнавчою роботою.

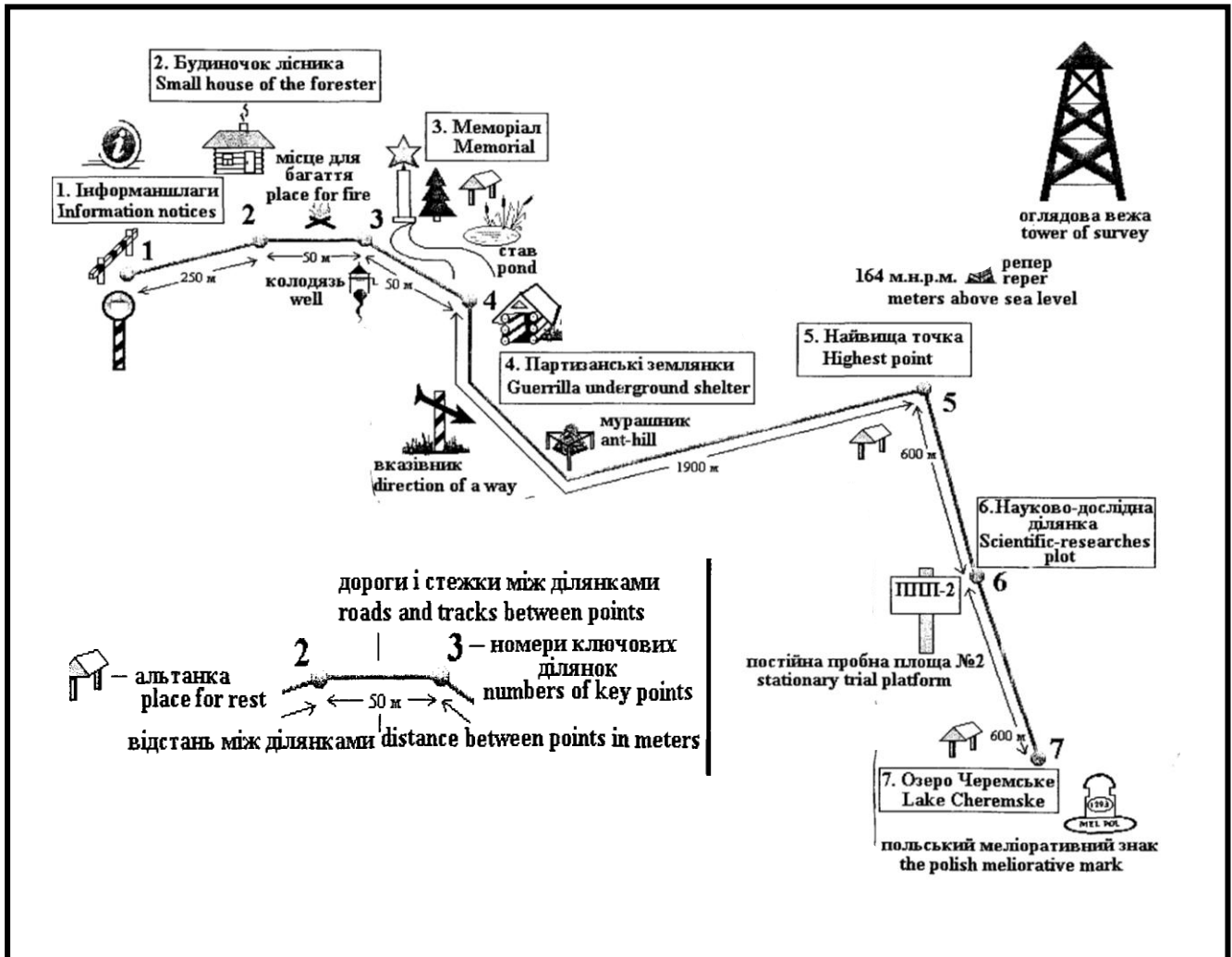

Рис. 2. Маршрут екологічної стежки «Черемський заповідник»

На території Шацького національного парку створено дві екологічні стежки: «Лісова пісня» та «Світязянка». «Лісова пісня» прокладена між двома озерами – Пісочне і Перемут, перетинає автомагістраль Львів-Брест, охоплює різноманітні лісові ландшафти. Загальна довжина стежки – 5600 м. На ній закладено 14 точок. Все інформаційне забезпечення на стежці облаштоване таким чином, щоб задовольнити потреби різноманітних за освітою і підготовленістю та туристів. На топографічній карті буклету «Шацький національний природний парк» маршрут «Світязянки» має форму овалу. Її довжина становить 5200 м. «Світязянка»

починається приблизно за 300 м від пансіонату «Шацькі озера», простягається сосновим лісовим масивом, замикається овал біля затоки Бужня.

У Регіональному ландшафтному парку «Прип'ять-Стохід» організована екологічна стежка «Старий парк над Стоходом». Довжина стежки 1 км. Ця територія є надзвичайно цінною в науковому плані. Тут можна побачити представників флори і фауни, занесених до Червоної Книги України, гніздування багатьох видів водоплавних птахів тощо. Стежка має сім оглядових точок. На початку стежки встановлено схему, та інформаційний щит із правилами поведінки на ній. На кошти Франкфуртського зоологічного товариства (Німеччина) підготовлено та видано путівник про екологічну стежку «Старий парк над Стоходом», який розрахований як для екскурсовода так і для туристів.

Прокладено екологічну стежку «Горинські крутосхили» на межі Рівненської і Волинської області у лісовому масиві Горинського лісництва ДП «Цуманський лісгосп». Проходить вона вздовж лівого берега річки Горинь до урочища «Біла гора». Довжина стежки, залежно від її варіантів проходження – від 2 до 2,5 км. На стежці закладено 7 оглядових точок. На кожній із них встановлено інформаційні щити з коротким викладом характерних особливостей місця зупинки. Ця стежка створена для підняття рівня екологічної свідомості населення, зокрема під час перебування у лісах, натурального пізнання особливостей існування угруповань рослинного та тваринного світу. Позаштатною медіа-групою Волинського обласного управління лісового господарства підготовлено та надруковано путівник «Екологічна стежка Горинські крутосхили».

При правильному підході екологічний туризм здійснюваний, на екологічних стежках, окрім природоохоронної, науково-дослідної та освітньої має відігравати і соціально-економічну функцію.

Алгоритм розробки та організації екологічної стежки на природоохоронних територіях передбачає такі кроки:

- 1) визначення унікальності , типовості ландшафту;

- 2) визначення спрямування екотуризму (науковий екотуризм, пізнавальний екотуризм, лікувально-оздоровчий екотуризм);
- 3) встановлення припустимих навантажень на об'єкти;
- 4) створення маршрутів для різних напрямів екотуризму;
- 5) створення системи маркувальних знаків, вказівників, аншлагів;
- 6) формування маркетингової стратегії щодо реалізації екотуристичного продукту;
- 7) здійснення моніторингу за екологічним станом маршруту;
- 8) здійснення моніторингу за якістю екотуристичних послуг.

Розвиток екологічного туризму на Волині, за рахунок збільшення мережі екологічних стежок на природно-заповідних територіях дасть можливість зберегти й відтворити унікальні природні ландшафти, підвищить екологічну культуру населення, сприятиме соціально-економічному розвитку області.

Для того щоб діяльність ПЗФ внесла свій вклад у соціально-економічний розвиток на місцевому рівні, і у регіональному масштабі необхідно:

- удосконалити існуючу інфраструктуру ПЗФ;
- створити механізм регулювання небажаних форм природокористування;
- розширити мережу екологічних стежок в межах ПЗФ;
- розробити і апробувати методику припустимих навантажень на екологічні стежки, в залежності від типу стежки, характеру рослинного покриву, типу ґрунту, тощо;
- налагодити зв'язок між адміністрацією ПЗТ і туроператорами, які включають ПЗТ у свій турпродукт;
- тиражувати та розповсюджувати буклети про ПЗФ, екологічні стежки, розроблені в їх межах. Обов'язковою сторінкою цього буклету повинні бути правила поведінки на екологічній стежці.

Література:

1. Гетьман В. І. Про надання платних послуг установами природно

заповідного фонду // Рідна природа. – 2001. – № 5. – С. 10-14.

2. Екологічна стежка (методика, організація, характеристика модельної стежки «Лісники») / Дідух Я. П., В. М. Єрмоленко, О. Т. Крижанівська та ін. – К., 2000. – С. 6-7.

3. Логинов Л. М., Рухлов Ю. В. История развития туристско экскурсионного дела. Учеб. Пособие. – М., 1989.

4. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України НАН України. – 1999. – 716 с.

5. Соколов В. И., Фейгин Ю. М. Охрана заповедных территорий в Канаде // США: экономика, политика, идеология, 1987. – № 4. – С. 44-52.

6. Ткаченко Т. І. Еколого-економічні та соціальні аспекти сталого розвитку туризму // Вісник УДУВГП. Економіка. Випуск 2 (26), частина II. Зб. наук. пр. – 2004. – С. 588-594.

7. Усыкин Г. С. Очерки истории российского туризма. – СПб., 2000. – С. 43.